

Raporty z badań/Case Reports

**37 EDUKACJA
ELEMENTARNA**

EETP 37(2015)3, ISSN 1896-2327

DOI: 10.14632/eetp_37.10

Magdalena Sabina Zrałek
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Metoda projektu edukacyjnego jako sposób wyzwalania dziecięcej aktywności i ekspresji twórczej w opinii nauczycieli, rodziców i dzieci (na podstawie projektu Teatr, realizowanego w grupie dzieci pięcioletnich)

The Method of Educational Project as Aimed
at Fostering Active Engagement and Creative
Expression in the Opinion of Teachers, Parents
and Children (Using the Theatre Educational Project,
Executed with a Group of Five-year-old Children)

*Świat jest teatrem, aktorami ludzie,
którzy kolejno wchodzą i znikają (...).*
Wiliam Szekspir

Wprowadzenie

Powszechnie znaną prawdą jest stwierdzenie, że dziecko powinno się uczyć-bawiąc i bawiąc-uczyć się. Nastawienie na cel i umiejętność podporządkowania się pewnym regułom i zewnętrznym ograniczeniom

stwarzają warunki powstawania zdolności do współdziałania¹. Ma to szczególne znaczenie zwłaszcza dla dziecka, które właśnie przekracza próg przedszkola. Nieważne ile ma lat – trzy, cztery, pięć czy sześć. Zawsze jest to spotkanie z „nowym”, bo przecież do tej pory najważniejszą i jedyną komórką społeczną, z jaką dziecko się stykało, była rodzina. Szacunek dla indywidualności dziecka, jego spontaniczności i woli, wrażliwość na jego potrzeby, uczenie się poprzez aktywność i realizację zainteresowań – kreuje filozofię edukacji przedszkolnej. Z jednej strony obserwuje się głęboko zakorzenione przekonania rodziców, że dominuje funkcja opiekuńcza przedszkola, z drugiej zaś podkreśla się funkcję dydaktyczną, rozumianą jako edukacja, której celem jest osiągnięcie przez dziecko dojrzałości szkolnej. Tymczasem dziecko doświadcza w przedszkolu wielu nowych wrażeń, ma okazję znaleźć się w nieznanych dotąd sytuacjach społecznych, przez co dokonują się w nim zmiany. Poprzez udział w zabawach spontanicznych, czynnościach o charakterze pracy, zajęciach edukacyjnych i dydaktycznych, uroczystościach i wydarzeniach przedszkolnych buduje wiedzę empiryczną przydatną do kształtowania schematów poznawczych, a następnie przepracowuje te schematy do momentu ich zbudowania.

Aktywność i ekspresja twórcza dziecka w wieku przedszkolnym

Aktywność, jak pisze M. Przetacznik, stanowi niezbędny wyznacznik procesów rozwojowych, bez którego rozwój nie mógłby się dokonywać². Warto przy tym zauważyć, że aktywność jest nieodłączną cechą człowieka od najwcześniejszego etapu rozwoju.

Zgodnie z założeniami koncepcji J. Piageta można stwierdzić, że rozwojowi służy przede wszystkim taka aktywność, która jest próbą wykraczania poza posiadane możliwości³. Dla rozwoju aktywności ważny jest rodzaj działalności podejmowanej przez dziecko. Od tego, co ono robi, na przykład gra w piłkę, czyta, rozwiązuje zagadki logiczne czy buduje modele samolotów, zależy to, w jakim zakresie następuje jego rozwój intelektualny, społeczno-emocjonalny, ruchowy (pod warunkiem odpowiedniego poziomu aktywności)⁴.

Dopatrywanie się głównej przyczyny rozwoju w aktywności skłania do poszukiwania czynników rozwojowych w jej determinantach. Zgodnie z tym trzeba przyjąć, że na rozwój dziecka wpływa to wszystko, co kształtuje jego aktywność – wywołuje ją, ukierunkowuje, określa jej cha-

¹ A. Matczak, *Zarys psychologii rozwoju, Podręcznik dla nauczycieli*, Warszawa 2003, s. 33.

² M. Przetacznik, *Podstawy rozwoju psychicznego dzieci i młodzieży*, Warszawa 1973, s. 175.

³ M. Tyszkowa (red.), *Rozwój psychiczny człowieka w ciągu życia*, Warszawa 1988, s. 44.

⁴ A. Matczak, *Zarys psychologii rozwoju*, dz. cyt., Warszawa 2003, s. 33.

rakter i przebieg⁵. Czynniki wpływające na aktywność można podzielić na determinanty zewnętrzne mające swoje źródło w środowisku, w którym przebiega aktywność i wewnętrzne, tkwiące w określonych warunkach podmiotu⁶. Trzeba przy tym podkreślić, że użyte tu określenie „wewnętrzne” nie jest tożsame z terminami „biologiczne” czy „dziedziczne”, ale stanowi pojęcie znacznie szersze, oraz że obie wymienione grupy czynników nie są wzajemnie niezależne, lecz wpływają na siebie. Właściwości podmiotu są czymś, co nieustannie się zmienia w toku rozwoju, a więc między innymi zależy od warunków środowiskowych. Równocześnie jednak to, jakie czynniki zewnętrzne działają na człowieka, zależy także od niego samego, od posiadanych przez niego właściwości⁷.

Dziecko w wieku przedszkolnym ma naturalną potrzebę wyrażania sobie samemu i innym tego, co myśli i czuje. Sposób uzewnętrzniania, wyrażania swoich przeżyć przyjęto określać mianem ekspresji. Termin ten przyjął się w języku potocznym, a także w wielu dziedzinach nauki⁸. Według H. Semenowicz ekspresja to psychiczna czynność wyrażania siebie, która bywa najczęściej związana z wyrażaniem estetycznym i „zachodzi wówczas, gdy ujawniane bywają zjawiska emocjonalne, nadające produktowi twórczemu artysty lub twórcy (dziecku) wyraz jego stosunku emocjonalnego do wytworu”⁹.

S. Popek¹⁰ wyróżnia następujące środki wyrażania przeżyć: ekspresję ruchowo-mimiczną, ruchowo-muzyczną, słowną, słowno-muzyczną, muzyczną i plastyczną. Nadanie tym formom akcji treściowej, z pominięciem reguł zabawy lub tylko z częściową ich interpretacją i spontanicznością, tworzy swobodną dziecięcą zabawę. Mogą to być zabawy iluzyjne, inscenizacyjne, konstrukcyjne, ruchowe i muzyczno-ruchowe. Zabawy ekspresyjne w odróżnieniu od naśladowczych i dydaktycznych zalicza się do zabaw twórczych¹¹.

Twórczość dziecka jest tą wartością w jego życiu, która sprzyja nie tylko poznaniu, działaniu i odczuwaniu, ale także komunikowaniu się z drugim człowiekiem. Może się stać zarówno postawą wobec świata, jak i stylem życia¹².

Zabawa twórcza nie jest jednak w żadnej mierze działalnością impulsywną i spontaniczną. Jest raczej terenem, na którym spotykają się i łączą

⁵ Tamże, s. 33.

⁶ Tamże, s. 34.

⁷ Tamże, s. 33.

⁸ M. Szczepańska, *Edukacja kulturalna dziecka w wieku wczesnoszkolnym*, Kraków 2000, s. 127.

⁹ H. Semenowicz, *Poetycka twórczość dziecka*, Warszawa 1973, s. 11.

¹⁰ S. Popek, *Aktywność twórcza dzieci i młodzieży*, Warszawa 1985, s. 93–96.

¹¹ Tamże, s. 96.

¹² H. Krauze-Sikorska, *Edukacja przez sztukę. O edukacyjnych wartościach artystycznych twórczości dziecka*, Poznań 2006, s. 50.

wewnętrzne potrzeby dziecka z obiektywnymi potrzebami zewnętrznymi. Zdobyte doświadczenie zostaje przetworzone w konkretne działanie, stając się jego własnymi doświadczeniami, a procesowi temu towarzyszy zazwyczaj twórcza ekspresja posiadająca wiele cech wspólnych ze sztuką dramatyczną¹³. Są one bowiem syntezą trzech dziedzin aktywności umożliwiających kontakt ze światem: poprzez dźwięk i ruch, obraz oraz słowo. W każdej z wymienionych aktywności możliwe są trzy różne działania dziecka:

- uruchamiające postawę poznawczą – jest dążeniem do wykrycia i zrozumienia rządzących danym zjawiskiem prawidłowości (wiąże się ze wzrostem poziomu wiedzy dziecka o otoczeniu i samym sobie);
- uruchamiające postawę praktyczną – pozwala dążyć do osiągnięcia doskonałości w zakresie różnych sprawności i umiejętności związanych np. z posługiwaniem się różnymi narzędziami, głosem i własnym ciałem oraz mową;
- uruchamiające postawę estetyczną (związaną z tworzeniem) – istotą tego działania jest realizowanie idealnych wizji, dany rodzaj aktywności staje się wartością samą w sobie, nie jest to instrument osiągania celów ani czysto użytkowych, ani czysto poznawczych. Charakterystycznym zjawiskiem dla tego typu działań jest przede wszystkim nastrój, określany jako radość tworzenia¹⁴.

Dziecko, jak już wcześniej podkreślano, wyraża się przez słowo, ruch, dźwięk, znak plastyczny czy symboliczną syntezę. Artystyczna aktywność twórcza odgrywa w rozwoju dziecka szczególną rolę i może powodować wiele zmian jakościowych¹⁵.

Wykorzystanie metody projektów w przedszkolu

Metoda projektów sięga swoją tradycją do XVIII wieku. W XX stuleciu zyskała popularność jako strategia nauczania w szkołach zawodowych i przemysłowych¹⁶. Projekt to pogłębione badanie zagadnienia, problemu o dużej wartości poznawczej, a jego zasadniczą cechą jest aktywność badawcza osób biorących w nim udział¹⁷.

Uczenie metodą projektów jest swego rodzaju misją twórczą, umiejętnością organizowania procesu uczenia się dziecka. Praca metodą projektów funkcjonuje poniekąd jako filozofia, której przejawem jest odpo-

¹³ Tamże, s. 81.

¹⁴ Tamże, s. 82.

¹⁵ Tamże, s. 82.

¹⁶ B. Bilewicz-Kuźnia, T. Parczewska, *Entliczek-pentliczek. Metoda projektów w edukacji małego dziecka. Propozycje metodyczne do programu wychowania przedszkolnego „Ku dziecku”*, Warszawa 2010, s. 17–19.

¹⁷ Tamże, s. 17–19.

wiednie nastawienie nauczyciela, angażującego dzieci i środowisko ucznia się dziecka, w tym w znacznej mierze rodziców¹⁸.

W pierwszym etapie projektu następuje wybór zagadnienia, a następnie gromadzenie materiałów i dziecięcej literatury związanych z tematem, zbieranie rekwizytów, informacji dostępnych w gazetach, czy Internecie; ale również rozmowy dzieci z rodzicami, bliskimi dotyczące tematyki realizowanego projektu. Wskazane jest również na tym etapie projektu stworzenie tzw. siatki wstępnej lub siatki wiedzy¹⁹. Będzie ona zawierać między innymi pytania badawcze, na które dzieci będą szukać odpowiedzi w trakcie realizacji projektu. Faza ta zwana jest również fazą koncepcyjną, ponieważ wychowawca planuje, jakie aktywności zaproponuje dzieciom, informuje o nich rodziców wychowanków, a także obmyśla działania, które będą realizowane w placówce i poza nią.

W drugim etapie następuje próba odpowiedzi na postawione pytania. Aktywność badawcza dzieci wzrasta, poprzez działania konstruuje one nową wiedzę i porządkują zdobywane informacje. W fazie realizacji projektu istotną rolę odgrywają wyjścia w teren i wycieczki. Jeżeli nie ma takiej możliwości, wartościowym doświadczeniem jest spotkanie z ekspertem²⁰.

Etap trzeci to rozmowy podsumowujące podjęte działania oraz przygotowanie wydarzenia kulminacyjnego – w celu umożliwienia dzieciom przekazania innym swojej wiedzy. To one powinny ustalić, jakimi nowo nabytymi umiejętnościami chcieliby się pochwalić. Można tu zaproponować przedszkolakom wystawienie przedstawienia, wieczór tematyczny z rodzicami czy też wystawę prac bądź pokaz dla innych grup przedszkolnych²¹.

Projekt edukacyjny może być realizowany nawet przez kilka tygodni i obejmować różne sfery aktywności dziecka: percepcyjną, poznawczą, werbalną, plastyczną, muzyczną, ruchową, twórczą. Temat projektu może zatem korespondować z wieloma obszarami określonymi w podstawie programowej wychowania przedszkolnego.

Zaangażowanie dzieci, nauczyciela, personelu pomocniczego i rodziców w podejmowane zadanie tworzy obraz przedszkola jako miejsca pełnego radości i entuzjazmu.

Edukacja teatralna dziecka pięcioletniego w przedszkolu

Koncepcja zakładająca wychowanie przez teatr sięga swymi korzeniami starożytności, lecz jej praktyczne zastosowanie na szerszą skalę

¹⁸ J.H. Helm, L.G. Katz, *Mali badacze. Metoda projektu w edukacji elementarnej*, Warszawa 2005, s. 23.

¹⁹ B. Bilewicz-Kuźnia, T. Parczewska, *Entliczek – pentliczek*, dz. cyt., s. 29.

²⁰ Tamże, s. 32.

²¹ Tamże, s. 37.

miało miejsce dopiero na początku XX wieku²². Spośród wielu form ekspresji ludzkich potrzeb, marzeń i całej gamy odczuć, teatr jest tą, która zakłada obecność przynajmniej dwóch osób: aktora i widza. Nie można jednak pominąć jeszcze jednego elementu tworzącego ów swoisty rodzaj ludzkiej aktywności. Jest nim niepowtarzalne napięcie towarzyszące spotkaniu tych dwóch osób. Mówi się zatem o atmosferze spektaklu, o kontakcie aktor-widz²³.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego²⁴ jasno określa kompetencje dziecka kończącego przedszkole również w zakresie wychowania przez sztukę. Obszar ten, oznaczony numerem siedem: *Wychowanie przez sztukę – dziecko widzem i aktorem*, stanowi, że dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej: „wie, jak należy zachować się na uroczystościach, np. na koncercie, festynie, przedstawieniu, w teatrze, w kinie; odgrywa role w zabawach parateatralnych, posługując się mową, mimiką, gestem i ruchem; umie posługiwać się rekwizytem (np. maską)”. A zatem przedszkolak powinien nie tylko uczestniczyć w przedstawieniach teatralnych, ale również sam je tworzyć, biorąc udział w zabawach teatralnych.

M. Debesse²⁵ twierdzi, że zdolności twórcze dzieci zmieniają się w sposób szczególny między drugim a szóstym rokiem życia. Należy zatem dopasować wspomaganie rozwoju tych zdolności do wieku dzieci. Trzeba przy tym uwzględniać indywidualne różnice w uzdolnieniach twórczych przedszkolaków. M. Debesse radzi stosować w wychowaniu przedszkolaków takie formy aktywności twórczej, w których mają one okazję wypowiadać się jednocześnie na wiele sposobów. Jedną z takich możliwości są niewątpliwie przedszkolne zabawy w teatr, dlatego że, jak twierdzi K. Krasoń: „... to właśnie ciało przekazuje myśli, swoiście opowiada słowo. Aktor musi rozumieć swoje ciało, powinien odkrywać własne tajemnice i samego siebie, jednocześnie stymulując wyobraźnię oraz kreatywność, w akcie tworzenia dzieli się sobą z drugim człowiekiem, widzem”²⁶.

Sztuka otacza dziecko w każdym dniu jego życia. Należy sobie zatem zdać sprawę z tego, co może dziecku dać kontakt ze sztuką i w jaki sposób powinien być on zorganizowany i prowadzony, aby dziecko odczuwało radość z własnych działań, miało potrzebę poszukiwania i zdobywania nowych wartości w dążeniu do coraz lepszego rozumienia i prze-

²² E. J. Konieczna, *Arteterapia w teorii i praktyce*, Kraków 2007, s. 68.

²³ E. Nieduziak, *Teatr instrumentem wychowawczego oddziaływania wartości*, [w:] *Sztuka, nauczyciel, uczeń*, (red.) J. Pilsiecki, Wyd. UMCS, Lublin 1997, s. 54.

²⁴ Załącznik nr 1 do rozporządzenia MEN z dnia 23 grudnia 2008 r., Dziennik Ustaw z dnia 15 stycznia 2009 r., Nr 4, poz. 17.

²⁵ M. Debesse, *Etapy wychowania*, Warszawa 1983, s. 31.

²⁶ K. Krasoń, *Cielesność aktu tworzenia w teatrze ruchu. Integracja sztuki i edukacji w rozwoju i transgresji potencjału człowieka*, Kraków 2013, s. 178.

żywania otaczającej rzeczywistości²⁷. Codzienne otoczenie to teren jego pierwszych doznań estetycznych, które utrwalają się na całe życie. Od dorosłych zatem (rodziców i nauczycieli) zależy, czy pomogą dziecku odkryć i przyswoić piękno, czy znajdzie ono warunki dla własnej ekspresji²⁸.

Działania podejmowane w ramach realizacji projektu edukacyjnego *Teatr*

Projekt edukacyjny *Teatr* był realizowany w okresie marzec–czerwiec 2014 roku w grupie 5-letnich dzieci „Gromadka Puchatka” w Przedszkolu Publicznym im. Misia Uszatka w Strzyżowicach.

Etapem przygotowawczym było gromadzenie rekwizytów w kąciку tematycznym. Stworzono garderobę teatralną i wyposażono ją w kostiumy. W specjalnie przygotowanych skrzyniach znalazły miejsce pacynki i kukiełki. Pod sufitem zainstalowano kotary, a w części sali przedszkolnej zrobiono scenę. Równocześnie dzieci, rodzice i nauczyciele wzbogacali i systematyzowali swoją wiedzę o teatrze. Do słownika czynnego dzieci włączano słowa związane z realizacją sztuk teatralnych takie, jak: aktor, reżyser, scena, widz, garderoba, statysci itp. Na tym etapie dzieci w dowolny sposób wykorzystywały zgromadzone materiały, tworząc krótkie scenki parateatralne, przymierzały kostiumy i odgrywały scenki ze znanych bajek lub po prostu „bawiły się w teatr” – stworzono bowiem dzieciom miejsce do zdobywania własnych doświadczeń.

Kiedy wiedza dzieci o teatrze była już pogłębiona i usystematyzowana, nadszedł czas na wyjście do teatru. Zorganizowano dwa wyjazdy do Teatru Dzieci Zagłębia w Będzinie. Jeden – pod koniec marca 2014 roku na przedstawienie *Trzy świnki*, w trakcie którego dzieci odczuwały emocje towarzyszące widzom; a drugi – w połowie kwietnia 2014 roku połączony z uczestnictwem w Baby scenie, gdzie dzieci wraz z aktorami prowadzącymi warsztaty współtworzyli przedstawienie teatralne *Pan Kuleczka*.

Ostatnią fazą projektu było zorganizowanie spektaklu teatralnego dla rodziców, który wychowankowie przedstawili w czerwcu 2014 roku. Zarówno wybór inscenizacji, jak i kostiumów, i dekoracji należał do dzieci, nauczyciel pełnił tylko funkcję naprowadzającą. Wychowankowie wybrali trzy, nieco przewrotnie przedstawione, wersje popularnych baśni: *Śpiąca Królewna*, *Czerwony Kapturek* oraz *Królewna Śnieżka*.

Problematyka badawcza

Obszarem niniejszych zainteresowań było zastosowanie metody projektu edukacyjnego w edukacji przedszkolnej w celu rozwijania dziecięcej aktywności.

²⁷ S. Juszczak, *Komunikacja człowieka z mediami*, Katowice 1998, s. 16.

²⁸ M. Kisiel, *Media inspiracją aktywności muzycznej dziecka*, [w:] *Edukacyjne inspiracje dziecięcego przeżywania, doświadczania i poznawania muzyki*, (red.) M. Kisiel, Dąbrowa Górnicza 2008, s. 191.

Badaniami prowadzonymi metodą sondażu diagnostycznego w okresie marzec–czerwiec 2014 roku, objętych zostało 125 rodziców dzieci uczęszczających do Przedszkola Publicznego im. Misia Uszatka w Strzyżowicach, 10 nauczycieli pracujących w placówce, a także 12 osób personelu pomocniczego tego przedszkola. Do wszystkich wyżej wymienionych zostały skierowane ankiety. Dzieci z grupy „Gromadka Puchatka” liczącej 25 osób, w której realizowany był projekt edukacyjny *Teatr*, uczestniczyły w wywiadach kwestionariuszowych po kolejnych etapach realizacji projektu.

Główny problem badawczy sformułowano następująco: W jaki sposób – w oczach badanych – realizowane w przedszkolu projekty edukacyjne wyzwalają dziecięcą aktywność i ekspresję twórczą.

Na potrzeby niniejszego artykułu, który, co należy podkreślić, stanowi wycinek przeprowadzonych badań, z listy szczegółowych pytań badawczych wybrano kilka::

- Jak często w przedszkolu są realizowane projekty edukacyjne?
- Czy w ramach realizacji projektów edukacyjnych są tworzone warunki do wyzwalania dziecięcej aktywności?
- Czy nauczyciele pracujący w placówce posiadają wiedzę i odpowiednie przygotowanie do pracy metodą projektu edukacyjnego?
- Czy proponowane w ramach projektu zajęcia są odpowiedzią na oczekiwania dzieci?
- Czy dzieci chętnie uczestniczą w realizacji projektów?

Odpowiedzi respondentów stanowiły materiał badawczy, który podano szczegółowej analizie.

Analiza wybranych wyników badań

Projekt edukacyjny to jedna z metod aktywizujących, których celem jest zaangażowanie uczestniczących w nim osób w samodzielne zdobywanie wiedzy poprzez doświadczenie. Nauczyciele pracujący w placówce zostali zapytani, jak często w ciągu roku szkolnego stosują projekty edukacyjne. Nauczyciele podkreślali, że w pracy z dziećmi stosują zazwyczaj projekty krótkoterminowe – dwu-, trzytygodniowe (7 respondentów), miesięczne (2 ankietowanych), rozciągnięte w czasie dłuższym niż miesiąc (1 pytana osoba). Nauczyciele pytani o ilość projektów realizowanych w ciągu roku szkolnego odpowiadali następująco: pięć projektów (2 ankietowanych), cztery projekty (7 ankietowanych), trzy (1 z respondentów). Żaden z ankietowanych nauczycieli nie wybrał odpowiedzi: powyżej sześciu. Z uzyskanych odpowiedzi wynika, iż projekty edukacyjne są realizowane w przedszkolu ze średnią częstotliwością – pięć w ciągu roku szkolnego i każdy z nich trwa około dwóch, trzech tygodni.

Chcąc uzyskać odpowiedź na pytanie, czy w trakcie realizacji projektów edukacyjnych są tworzone warunki do wyzwalania dziecięcej aktywności, zapytano nauczycieli, rodziców i personel pomocniczy (woźne oddziałowe i pomoce nauczycieli), w jaki sposób odbywa się realizacja projektów. Do wyboru były cztery możliwości: organizacja nowych, ciekawych kącików tematycznych, gromadzenie materiałów (10 nauczycieli, 97% rodziców i 12 osób personelu pomocniczego); organizowanie ciekawych wyjazdów o charakterze poznawczym i rozwijającym dziecięce zainteresowania (125 respondentów spośród wszystkich zapytanych); konieczność zacieśnienia współpracy rodzic–dziecko–nauczyciel (10 nauczycieli, 98% rodziców i 10 osób z personelu pomocniczego), nauka przez doświadczenie (100% ankietowanych spośród wszystkich grup). Można zatem stwierdzić, że zarówno nauczyciele, pracownicy obsługi przedszkola, jak i rodzice uważają, iż realizowane w przedszkolu projekty edukacyjne wyzwalają dziecięcą aktywność w wieloraki sposób. Za najbardziej korzystne wszyscy respondenci uznali możliwość nauki przez doświadczenie, a także organizację wyjazdów tematycznych.

Jak wszystkie metody aktywizujące, projekt edukacyjny jest metodą ogólnie dostępną. Studenci pedagogiki uczą się o jego realizacji na zajęciach dydaktycznych. Nie każdy jednak potrafi dobrze zorganizować i przeprowadzić projekt. Wszyscy nauczyciele pracujący w badanej placówce przeszli szkolenie w wymiarze 30 godzin dydaktycznych z zakresu realizacji metody projektu w przedszkolu i grupach zabawowych, organizowanym przez Fundację Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komieńskiego.

Ambitni nauczyciele wychowania przedszkolnego mogą tworzyć doskonale projekty edukacyjne, ale powinny być one oceniane przede wszystkim na podstawie zadowolenia osób w nich uczestniczących czyli dzieci, a niekiedy także i rodziców.

Po realizacji każdego z etapów, wychowankowie biorący udział w realizacji projektu uczestniczyli w wywiadzie, w którym mogli wyrazić swoje odczucia i oczekiwania. Pierwszy etap, związany z gromadzeniem materiałów i dowolnymi zabawami parateatralnymi, dzieci podsumowały następująco: „fajnie było się przebierać” (19 respondentów); „lubię bawić się z kolegami pacynkami” (15 odpowiadających); „lubimy wspólnie robić teatrzyki” (17 respondentów). Wychowankowie pytani czy zorganizowany na potrzeby projektu kącik teatralny podobał się im i czy chętnie spędzali w nim czas, w stu procentach odpowiadali twierdząco.

Kolejną fazą, jak już wcześniej pisano, była organizacja dwóch wyjazdów do teatru: pierwszy w roli widzów, drugi współtwórców. Dzieci zapytane o to, co im się najbardziej podobało w teatrze, odpowiadały nastę-

Raporty z badań/Case Reports

pujaco: „mogłem być na scenie” (19 osób), „poruszałem kukiełką” (2 dzieci), „wspólnie robiliśmy przedstawienie” (4 dzieci). Zapytano również czy przedszkolakom podobał się spektakl, który oglądali, uzyskując stuprocentową odpowiedź twierdzącą. Na pytanie: Czy warto wybierać się do teatru? zdecydowana większość (21 osób) odpowiedziała twierdząco, dwoje dzieci nie udzieliło żadnej odpowiedzi, a kolejnych dwóch respondentów odpowiedziało wymijająco „nie wiem”. Badano również, jakie emocje towarzyszyły dzieciom podczas percepcji sztuki. Uzyskane wyniki zaprezentowano w tabeli 1.

Tabela 1. Emocje towarzyszące dzieciom podczas oglądania sztuki teatralnej *Trzy Świnki*

Rodzaj towarzyszącej emocji	Ujęcie ilościowe
Radość, szczęście	23
Zadowolenie	23
Strach	2
Smutek	0

Źródło: opracowanie własne

Zdecydowana większość dzieci odczuwała pozytywne emocje. Żaden z respondentów nie udzielił odpowiedzi „smutek”. Tylko dwoje wychowanków odczuwało strach podczas przedstawienia. Dzieci zostały także zapytane o to, czy chciałyby kogoś zabrać na podobną sztukę. Oto najczęściej pojawiające się odpowiedzi: mamę (15 dzieci), rodziców (3 dzieci), brata lub siostrę (7 przedszkolaków). Można zatem stwierdzić, że dzieci chciały dzielić swoje pozytywne doznania z najbliższymi.

Trzecim etapem realizacji projektu *Teatr* było zorganizowanie przedstawienia dla najbliższych: rodziców i rodzeństwa przedszkolaków. Dzieci przygotowały trzy przedstawienia, kompletując do nich odpowiednie kostiumy i samodzielnie wykonując dekoracje. W przygotowaniach do występów było zaangażowanych 23 dzieci. Zapytano przedszkolaków o to, dlaczego chcą zorganizować przedstawienie dla bliskich. Oto udzielone odpowiedzi : „teatr jest fajny” (14 respondentów), „czujemy się jak aktorzy” (12 pytaných dzieci), „to miłe coś tworzyć” (4 respondentów),

„oni też chcą być w teatrze” (12 respondentów). Należy zaznaczyć, iż dzieci mogły udzielić więcej niż jedną odpowiedź.

Po spektaklu widzowie zostali poddani ankietowaniu. Zapytano ich, co im się najbardziej podobało w prezentowanym przedstawieniu. Można było zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź i wszystkie uzyskały stu-procentową ilość punktów. Były to następujące odpowiedzi: gra aktor-ska, dekoracje (scenografia), odpowiedni dobór strojów i rekwizytów. Uzyskano również odpowiedź na pytanie, jakie emocje towarzyszyły ro-dzicom podczas oglądania spektaklu. Oto najczęstsze odpowiedzi: duma z mojego dziecka i całej grupy (100% ankietowanych), wzruszenie (54% respondentów), radość (46% ankietowanych). Można zatem stwierdzić, iż mali aktorzy doskonale wykonali swoje zadanie, wykorzystując wie-dzę i umiejętności zdobyte w trakcie realizacji projektu.

Mali aktorzy pytani po spektaklu o to, co było dla nich najważniejsze, mówili: „rodzice bili brawo” (10 zapytanych), „czułem się jak aktor/ka” (11 dzieci), „uczestniczyłem w prawdziwym przedstawieniu teatralnym” (4 respondentów). Zapytano również dzieci, czy podobały im się działa-nia związane z projektem *Teatr* i uzyskano 22 odpowiedzi twierdzące, dwoje dzieci odpowiedziało wymijająco „nie wiem”, jedno nie udzieliło odpowiedzi. Przedszkolaki zapytane o to, czy chciałyby przeżyć to wszyst-ko jeszcze raz – zgodnym, dwudziestodwuosobowym chórem odpowie-działy „tak”.

Zakończenie

Przeprowadzone badania skłaniają do wniosków, że wprowadzenie metody projektu edukacyjnego do przedszkola przynosi wiele wymier-nych korzyści zarówno dla nauczycieli, wychowanków, jak i rodziców. Nauczyciele uczą dzieci samodzielnego poszukiwania wiedzy, naucza-jąc poprzez doświadczenie. Przedszkolaki rozwijają swoją aktywność poznawczą, a także doskonałą formy okazywania ekspresji. Rodzice wy-chowanków włączają się czynnie w życie przedszkola, pomagając naj-młodszym w zdobywaniu informacji, uczestnicząc w wydarzeniach i dzia-łaniach podsumowujących projekty. Szczególną wartość należy przyznać projektom edukacyjnym w zakresie wyzwalania aktywności dziecięcej. Podejmowanie samodzielnych działań o charakterze poznawczym wy-maga umiejętności, które okażą się przydatne u progu szkoły. Jak poka-zują wyniki badań, dzieci bardzo chętnie uczestniczą w projektach edu-kacyjnych, podobają się im i są dla nich źródłem wielu nowych doznań zarówno estetycznych, poznawczych, jak i emocjonalnych. Praca metodą projektu edukacyjnego integruje również środowisko rodzinne wychowan-ków z przedszkolem poprzez współdziałanie w ramach realizacji projektu.

Warto zatem zachęcać nauczycieli do podejmowania działań w tym zakresie. Współpraca i umiejętność zaplanowania własnej aktywności to obecnie bardzo przydatne cechy, dlatego należy je kształtować już w przedszkolu. Może w tym pomóc umiejętne zastosowanie metody projektów edukacyjnych w codziennej pracy dydaktycznej i opiekuńczo-wychowawczej nauczyciela.

Bibliografia

Bilewicz-Kuźnia B., Parczewska T., *Entliczek-pentliczek. Metoda projektów w edukacji małego dziecka. Propozycje metodyczne do programu wychowania przedszkolnego „Ku dziecku”*, Wydawnictwo „Nowa Era”, Warszawa 2010.

Debesse M., *Etapy wychowania*, WSiP, Warszawa 1983.

Helm J.H., Katz L.G., *Mali badacze. Metoda projektu w edukacji elementarnej*, Wydawnictwo CODN, Warszawa 2005.

Juszczyk S., *Komunikacja człowieka z mediami*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice 1998.

Kisiel M., *Media inspiracją aktywności muzycznej dziecka*, [w:] *Edukacyjne inspiracje dziecięcego przeżywania, doświadczania i poznawania muzyki*, (red.) M. Kisiel, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Biznesu, Dąbrowa Górnicza 2008.

Konieczna E.J., *Arteterapia w teorii i praktyce*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2007.

Krasoń K., *Cieleśność aktu tworzenia w teatrze ruchu. Integracja sztuki i edukacji w rozwoju i transgresji potencjału człowieka*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2013.

Krauze-Sikorska H., *Edukacja przez sztukę. O edukacyjnych wartościach artystycznych twórczości dziecka*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2006.

Matczak A., *Zarys psychologii rozwoju. Podręcznik dla nauczycieli*, Wydawnictwo Akademickie „ŻAK”, Warszawa 2003.

Nieduziak E., *Teatr instrumentem wychowawczego oddziaływania wartości*, [w:] *Sztuka, nauczyciel, uczeń*, (red.) J. Pilsiecki, Wydawnictwo UMCS, Lublin 1997.

Popek S., *Aktywność twórcza dzieci i młodzieży*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1985.

Przetacznik M., *Podstawy rozwoju psychicznego dzieci i młodzieży*, WSiP, Warszawa 1973.

Semenowicz H., *Poetycką twórczość dziecka*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1973.

Szczepańska M., *Edukacja kulturalna dziecka w wieku wczesnoszkolnym*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2000.

Szymański M.S., *O metodzie projektów*, Wydawnictwo Akademickie „ŻAK”, Warszawa 2000.

Tyszkowa M. (red.), *Rozwój psychiczny człowieka w ciągu życia*, PWN, Warszawa 2003.

Załącznik nr 1 do rozporządzenia MEN z dnia 23 grudnia 2008 r., Dziennik Ustaw z dnia 15 stycznia 2009 r., Nr 4, poz. 17.

Abstrakt

Przedmiotem badań niniejszego opracowania było ustalenie, czy realizowane w przedszkolu projekty edukacyjne rozwijają dziecięcą aktywność i ekspresję twórczą. W trakcie badań wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego. Autorka podkreśliła wagę umiejętności twórczego myślenia, jak i podejmowania własnej aktywności w toku różnorodnych projektów realizowanych w przedszkolu. Prezentowane wyniki są jedynie badaniami pilotażowymi i dotyczą realizacji konkretnego projektu edukacyjnego Teatr. Wybór autorki nie jest przypadkowy, ponieważ, jak twierdzi: aktywność, ekspresja twórcza to obecnie nieodłączny element funkcjonowania człowieka. W związku z tym należy tak organizować proces edukacyjny, by już od najwcześniejszych etapów wyzwalać w dzieciach zarówno ich własną aktywność, jak i twórczą ekspresję. Obie te cechy są bowiem niezbędne w radzeniu sobie z problemami i napotkanymi przeciwnościami. Nauczyciele pracujący z dziećmi w wieku przedszkolnym powinni wykorzystywać metody aktywizujące w celu wyzwalania tych cech. Jedną z nich jest metoda projektu edukacyjnego, która jest sposobem uczenia się przez doświadczenie, więc pozwala dzieciom samodzielnie zdobywać wiedzę. Co więcej, w projekcie edukacyjnym dochodzi do swoistej integracji środowiska rodzinnego i przedszkolnego poprzez angażowanie rodziców w różne etapy realizacji projektu.

Słowa kluczowe: dziecko, nauczyciel, rodzic, projekt edukacyjny, aktywność, ekspresja twórcza, współpraca.

**The Methods Employed in an Educational Project
Aimed at Fostering Active Engagement
and Creative Expression Amongst Nursery-school Children
(Using the Theatre Educational Project,
Executed with a Group of Five-year-old Children,
as a Model)**

Abstract

The research for this study aimed to determine whether educational projects implemented at pre-school level enable children to develop a capacity for active and creative expression. During the investigation, the author used the diagnostic survey method. The author stresses the importance nowadays of arriving at a creative approach, both in one's thinking and in embarking on one's own activities.

The author emphasizes the partial character of the results presented here, which are taken from a larger body of research material and specifically pertain to the Theatre educational project. The choice of the author is not accidental, in that she holds that activity and creative expression, in the present day, form an indispensable element of the existence of human beings. The educational process, from its earliest phases on, must be organized so as to release in children their capacities for both active engagement and creative expression: after all, these are essential when it comes to encountering difficulties and coping with problems. Teachers working with the youngest children (i.e. nursery-school teachers) should use active methods at their work, in order to foster these capacities in their pupils. One of these methods is the educational project, which lends itself to being used at kindergarten level as it is an example of learning by experience and allows pupils to improve their knowledge. What is more, such a project engenders its own particular integration of home and kindergarten environments, thanks to the involvement of parents at different stages of its realization.

Keywords: child, teacher, parent, educational project, activity, creative expression, cooperation.

Adres do korespondencji/Address for correspondence
Mgr Magdalena Sabina Zrątek
Doktorantka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach
Wydział Pedagogiki i Psychologii
e-mail: mzrąlek@tlen.pl